

Corpus Platonicum i oldtiden.

af Jørgen Mejer

Alle vore middelalderlige Platonhåndskrifter går tilbage til en tobindsudgave af Platons værker, indeholdende tetralogi 1-7 i første bind, 8-9 i andet bind, således som det fremgår af en efterskrift til den sidste dialog i tetralogi 7, *Menexenos*: 'slutningen på første bind.'

Det er imidlertid ikke så meget de to bind, der er af betydning i denne sammenhæng, som den inddeling i tetralogier, som næsten alle vore middelalderlige håndskrifter også følger. For medmindre man vil gå ud fra at Platon selv har samlet sine dialoger i tetralogier (og det påstod Thrasyllus, jf. nedenfor), må alle de middelalderlige håndskrifter gå tilbage til én bestemt samlet Platonudgave fra tiden efter Platons død.

Harold Tarrant har i sin bog *Thrasyllan Platonism*¹ argumenteret kraftigt for at Thrasyllus, der fungerede som kejser Tiberius' hofastrolog, er ophavsmanden til såvel tetralogi-opstillingen som til den omtalte udgave, der har bestemt hele den middelalderlige overlevering, og som dermed er vor kilde til Platons forfatterskab. Tarrant demonstrerer på overbevisende måde at der ikke er meget hold i forsøgene på at efterspore en tidligere tetralogi-opstilling af alle Platons dialoger, at det er muligt at vise en filosofisk baggrund for tetralogi-opstillingen, der stemmer overens med hvad vi i øvrigt ved om Thrasyllus, og at vore kilder fra 2.-3. årh. e. Kr. alle er påvirket af netop Thrasyllus' arbejde med Platonteksterne.² Fra og med Thrasyllus er det derfor sandsynligt at man kan tale om et Corpus Platonicum.

Sandsynligt, for hvad mener vi med Corpus Platonicum? Betyder det Platons samlede *œuvre*, eller tænker vi på en samlet udgave af dialoger, inkluderende også nogle af de dialoger som betragtes som 'uægte'? I hvilken forstand fandtes der overhovedet udgaver af samlede værker i oldtiden, så længe værker blev overleveret på bogruller, som det må have været umuligt at opbevare i nogen bestemt rækkefølge, selv hvis de blev opbevaret i en bogreol/bogkasse. Thrasyllus' opstilling/inddeling af Demokrits og Platons værker forudsætter naturligvis, at disse værker var tilgængelige, jf. titlen på hans værk om Demokrit: Indledning til læsning

1 Ithaca/London 1993. Året efter udkom J. Mansfeld, *Prolegomena, Questions to be settled Before the Study of an Author, or a Text*, Leiden 1994, som især ss. 58-107 behandler mange af de samme problemer som Tarrant eller dette indlæg; Mansfeld kommer i flere tilfælde til andre konklusioner, men tilsammen demonstrerer Tarrant og Mansfeld hvor vigtigt det er at beskæftige sig med Thrasyllus og de antikke behandlinger af Platons forfatterskab. Begge bøger indeholder henvisninger til den tidligere litteratur om den antikke Platonoverlevering.

2 Et yderligere argument for at den overleverede tetralogi-opstilling stammer fra Thrasyllus selv, er hans bevidste opregning af 36 dialoger, hvor Staten og Lovene hver især regnes for ét værk, således at han ender med et smukt pythagoræisk resultat, 9 x 4. Jf. nedenfor side 6. Hvis der har været en tidligere tetralogiopstilling, må den have set ganske anderledes ud end Thrasyllus'.

Tarrant er i sin bog mere indstillet end jeg er på at anse hele Diogenes Laertios' afsnit om Platons dialoger for hentet fra Thrasyllus.

af Demokrits værker, men det implicerer ikke nødvendigvis at han lavede udgaver af de to filosofers værker. Og efter hvilket princip forestiller vi os at en samlet udgave har været indrettet? Kronologisk, alfabetisk eller systematisk, dvs. efter de antydninger Platon selv giver om sammenhængen i nogle af sine dialoger? Hvis allerede Aristophanes fra Byzans i det 3. årh. f. Kr. har inddelt femten af Platons dialoger i trilogier, som det omtales hos DL 3.61-62, forekommer det usandsynligt at han, den store bibliotekar og organisator, skulle vælge en inddelingsform der er i modstrid med en tidligere samlet, autoriseret udgave (fra Akademiet). Aristophanes' trilogier omfatter nogle af de dialoger som ofte anses for uægte eller tvivlsomme (*Minos*, *Epinomi*, breve, omend vi ikke ved hvilke), dvs. en akademiudgave må i givet fald have omfattet begge kategorier - og det forekommer helt usandsynligt. Der er imidlertid ingen grund til at antage at Aristophanes har lavet en udgave, for efter de femten værker der er opstillet i trilogier, siger Diogenes at Aristophanes ikke anbragte Platons øvrige værker i trilogier, men anførte dem enkeltvis og ἀτάκτως (= ataktôs, ikke i rækkefølge) - det sidste udtryk giver kun mening hvis der er tale om en inddeling og ikke en udgave af Platons værker. Men Aristophanes' trilogi-opstilling viser under alle omstændigheder at Platons værker i en eller anden form var tilgængelige for en forsker i Alexandria i sidste halvdel af det 3. årh. f. Kr.

Aristophanes' virksomhed forhindrer naturligvis ikke at der *kan* have eksisteret en Platonudgave, autoriseret af hans skole, i hans skoles besiddelse eller et andet sted. Vi må derfor se på hvad vi faktisk ved om Platons skrifter i tiden *før* Aristophanes af Byzans.

Diogenes Laertios 3.66: 'Antigonos fra Karystos fortæller i sin Zenonbiografi at man, hvis man ønskede at gennemlæse³ Platons nyligt⁴ offentliggjorte⁵ værker, betalte løn/leje til dem der ejede/havde erhvervet dem.'

Her står intet om at værkerne tilhører medlemmer af Akademiet (jf. DL 9. 52 om Protagoras' værker), og da bemærkningen stammer fra Antigonos' Zenonbiografi, har den næppe drejet sig om Akademiet og dens besiddelse af en Platonudgave som sådan. Det er langt sandsynligere at Antigonos har villet forklare hvordan det gik til at Zenon fik kendskab til Platons skrifter: rygtet ville vide at hans far havde 'sokratiske værker'

3 'gennemlæse' διαναγνῶναι (= dianagnônai). Om verbet betyder mere end dette og implicerer at man gennemlæser et helt forfatterskab, er umuligt at sige. Komediedigteren Damoxenos fr. 2 = Athen. 3, 102 B er vist det eneste belæg for den sidstnævnte tolkning.

4 Ordet νεῶστί = neôsti behøver ikke at betyde at Platons værker er udgivet kort tid før Antigonos skriver, det kan også være for nyligt set fra Zenons synspunkt. Og under alle omstændigheder kan νεῶστί referere til et længere tidsrum, jf. f. eks. Platon Gorgias 523 b, Ast hertil og latin *nuper*.

5 'offentliggjorte' snarere end 'udgivne' fordi det langtfra altid er klart, hvad ekdidômi og deraf afledte termer implicerer. Mansfeld Prolegomena s. 61 argumenterer for 'gør offentlig tilgængelig' - et punkt der ikke mindst er af betydning i forbindelse med Thrasyllus' bemærkning (DL 3.56) om at Platon 'offentliggjorde' sine dialoger på samme måde som tragiske tetralogier.

med hjem til Kition på Kypern, og at Zenon var kommet til Athen fordi han havde læst *Apologien*.⁶ Den omstændighed at Arkesilaos et halvt-hundrede år senere siges at have anskaffet sig Platons værker (DL 3.32), kan ikke tages til indtægt for andet end at det var muligt at erhverve Platons dialoger i eller uden for Athen. Vi ved ikke om Arkesilaos gjorde det før eller under sine studier i Platons skole. Philodemos (*IndAcad* XIX 15 Dorandi) siger at Arkesilaos var ung da han anskaffede Platons bøger; hvis vi kunne gå ud fra at han først fik fat på dialogerne efter sit møde med Akademiet, kunne man have grund til at tro at hans skepticisme havde at gøre med et fornyet kendskab til de 'aporetiske' dialoger.

Der er anekdotiske belæg for at Platons manuskripter i de første år efter hans død blev opbevaret i Akademiet: *Lovene* skal have foreligget på skrivetavler, selv om det forekommer utroligt at et så langt værk kunne findes i den form, og Platon skal have efterladt sig indledningen til *Staten* i flere forskellige versioner (DL 3. 37); den sidste oplysning går tilbage til Euphorion (der havde studeret i Akademiet i midten af det 3. årh. f. Kr.) og til Panaitios, og den behøver derfor ikke være en biografisk fiktion, selv om hellenistiske forfattere ikke var bange for at finde på gode historier om Platons forfatterskab.

Men intet tyder på at Akademiet havde en særlig udgave, eller at der fandtes en standardudgave af Platon. Hvis det er sandt, er der heller ingen grund til at undre sig over at de tidligste Platonpapyri⁷ udviser nogle markant afvigende læsemåder i forhold til den middelalderlige overlevering, eller at nogen fandt det hensigtsmæssigt at forsyne Platontekster med kritiske tegn i stil med Aristarchs Homerudgave, selv om tegnene anvendtes på en anden måde (DL 3. 65-66). Der kan heller ikke være grund til at tvivle på at nogle af Platons dialoger allerede blev offentliggjort/udgivet/udbredt i hans egen levetid, selv om dette kun omtales af Themistios i det 4. årh. e. Kr.; indledningen til *Phaidon* kan kun være skrevet med henblik på et ikke-athenskt publikum. Platons skrifter må have været kendt af filosofisk interesserede fra og med Platons egen levetid: selv om det kun eksplicit omtales i forbindelse med Platons unikke forelæsning om det gode, hører vi at Speusippos, Xenophanes, Aristoteles og andre elever nedskrev og dermed bevarede Platons lære.

⁶ Jf. Demetrios Magnes apud DL 7.31 og Themistios Or. 23, 295 D. DL 7.2-3 har en anden version om Zenons introduktion til filosofien. Uanset hvilken version der er den rigtige, er det klart at man ikke havde vanskeligheder ved at forestille sig at Platons skrifter var tilgængelige for en større offentlighed. Jf. Brisson i *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* II 36.5, s. 3720 med henvisninger.

⁷ *Phaidon* (1388 Pack, III B.C.), *Sophisten* (1395 Pack, ca. 270-230 B.C.) og *Laches* (1409 Pack, III B.C.). Der er således et eksempel fra hver af de tre traditionelle perioder i Platons forfatterskab. Det er også værd at bemærke to papyri fra 3. årh. f. K. der diskuterer dele af *Phaidon*, hvilket igen forudsætter at Platons værker var tilgængelige i Ægypten på den tid: P.Heidelb. G.Inv. 28, s. A. Carlini, *Papiri letterari greci*, Pisa 1978, 201-209, og P.Graec. mon. 91, s. A. Carlini, *Papiri letterari greci della Bayerische Staatsbibliothek di Monaco di Baviera*, Stuttgart 1986, 10-14; begge i CPF III 203-220. Begge tekster er for korte til at afgøre om der er tale om egentlige kommentarer. Men at Kallimachos havde mulighed for at læse *Phaidon*, som det fremgår af epigr. 23 Pf., bekræftes af disse papyri.

Hermodoros siges at have bragt Platons skrifter til Sicilien.⁸ Det er naturligvis ikke så underligt at Aristoteles kendte Platons værker godt,⁹ men bemærk at Theophrastos lavede en epitome af Platons *Staten*, og at Klearchos skrev en bog om matematiske udsagn i *Staten*; også stoikeren Zenon og kynikeren Diogenes ser ud til at have kendt dette værk, mens epikuræerne Metrodoros og Kolotes kommenterede bl. a. *Lysis*. I det 2. årh. f. Kr. har stoikeren Panaitios og kritikeren Herodikos ivrigt læst Platon.¹⁰ Cicero lader taleren Crassus sige, at han læste Platons *Gorgias* sammen med Charmadas omkring 110 f. Kr., og Cicero har som bekendt oversat et par af Platons dialoger (*Protagoras*, *Timaios*) og desuden kendt *Staten* og *Lovene*. I modsætning til Corpus Aristotelicum er der intet der tyder på at Platons skrifter ikke har været i frit omløb siden Platons levetid.

Hvis der ikke har været et Corpus Platonicum = en samlet udgave af Platons skrifter før i romersk kejsertid, er det forståeligt at Aristophanes i sin trilogi-opstilling kunne udelade nogle af de vigtige dialoger samtidigt med at han inkluderede dialoger, som eftertiden har anset for ikke at være skrevet af Platon (*Epinomis*, *Minos*), og ligeledes at Thrasyllus har opstillet de samme to dialoger plus adskillige andre tvivlsomme (*Anterastai*, *Hipparchos*) i sine tetralogier, mens andre uægte eller tvivlsomme dialoger er overleveret sammen med Platons værker i de middelalderlige håndskrifter. Der har simpelthen, som vi ved fra bibliografierne i Diogenes Laertios bog 2 (sokratikerne), været et væld af sokratiske dialoger i omløb, og en af titlerne på de dialoger, som hos Diogenes Laertios kaldes uægte, optræder også under Kebes' navn (DL 2. 124).¹¹

Der er altså i overleveringshistorien støtte for Holger Thesleffs tese om at flere forskellige medlemmer af Platons skole skrev dialoger, og at sokratiske dialoger generelt er repræsentative for den filosofiske aktivitet der fandt sted i Akademiet i det 4. årh. f. Kr. 'Uægte' dialoger er derfor kun uægte i den forstand at de er overleveret sammen med Platons værker uden nødvendigvis at være hans, mens de udmærket kan være udtryk for de aktiviteter der foregik i Akademiet i det 4. årh. f. Kr.¹²

8 Philodem IndAcad VI 6-10 Dorandi = Hermodoros fr. 1 Isnardi Parente, jf. også fr. 2-3. Den omstændighed at Platon grundlagde en skole, som var aktiv længe efter hans død, er måske årsag til at Platon blev den tidligste filosof, hvis værker er selvstændigt overleveret frem til vore dage.

9 Se Bonitz, *Index Aristotelicus*, *Aristotelis Opera* vol. V, 598ff, Zeller *Geschichte der gr. Philosophie* 2.1, 447-470 eller Guthrie, *History of Gr. Philosophy* 4, 41.

10 Panaitios skal ifølge nogle sene kilder have anset Phaidon for en uægte dialog fordi han selv ikke mente at sjælen var udødelig, jf. fr. 127-129 van Straaten. Hvis det er sandt, forekommer det usandsynligt at der eksisterede en autoriseret udgave af Platon. Panaitios kendte den sokratiske dialoglitteratur godt og diskuterede dens ægthed/værdi, jf. fr. 123-130 van Straaten. Mht. Herodikos, se I. Düring, *Herodicus the Cratetean, A Study in Anti-Platonic Tradition*, Stockholm 1941.

11 Hvis der under det underlige *Akephaloi* hos DL 3. 62 stikker en *Kephalos*, kan man henvise til Glaukons eller Speusippos' dialoger af samme navn, se DL 2.124 og 4.4.

12 Jf. H. Thesleff, *Studies in Plato's Chronology*, *Commentationes Humanarum Litterarum* 70, 1982, specielt 18-96, opsummeret i 'Platonic Chronology', *Phronesis* 34 (1984) 1-26 og *Studies in Plato's Two-Level Model*, *Commentationes Humanarum Litterarum* 113, 1999.

Hvis vi nu ser på Aristophanes' og Thrasyllus' opstillinger [se skema], skal man være opmærksom på at begge opstillinger ikke bare er inddelinger i tre/fire dialoger, men er tænkt som studieprogrammer: begge begynder med den dialog som platonstudenten skulle læse først. Det er derfor klart at de to herrer ikke har haft noget ønske om at arrangere Platons dialoger i streng kronologisk orden, hverken efter dialogernes indre kronologi eller efter deres affattelsestidspunkt. Thrasyllus' 1. tetralogi følger nok en kronologisk udvikling fra den første omtale af Sokrates' retssag til hans henrettelse, men disse fire dialoger placeres først fordi Thrasyllus mener at de udgør et grundlag for studiet af filosofi, 'han ønsker nemlig at vise hvilken karakter en filosofers liv kan have' (DL 3. 57). Der ligger altså ikke heri noget ønske om at placere de fire dialoger i 1. tetralogi som Platons tidligste skrifter. Dette er også klart fra Albinus Prologos 4 hvor han korrekt beskriver den personalhistoriske udvikling i 1. tetralogi og bemærker at 'Thrasyllus og Derkyllides ser ud til at ville ordne dialogerne efter de optrædende personer og omstændighederne, hvilket måske kan være nyttigt for et andet formål, men ikke for mit: jeg ønsker at finde udgangspunktet for og rækkefølgen i undervisning i filosofi.' Dvs. Albinus opfatter Thrasyllus' opstilling som en læseplan. Det er da også karakteristisk at sammenfald mellem Thrasyllus og Aristophanes ser ud til at skyldes forskelligartede, men parallelle kriterier: *Staten*, *Timaios* og *Kritias* placeres sammen, fordi deres rammefortælling sætter dem i forbindelse med hinanden, mens *Lovene*, *Minos* og *Epinomis* handler om det samme emne.

Mens *Euthyphron*, *Apologien*, *Kriton* og *Phaidon* hos Thrasyllus udgør den 1. tetralogi, står disse fire dialoger til sidst hos Aristophanes, fordelt på to trilogier, men i samme rækkefølge - uden tvivl fordi de udgør et sammenhængende dramatisk forløb. Det er nu bemærkelsesværdigt at *Euthyphron* og *Apologien* forbindes med *Theaitetos* i Aristophanes' 4. trilogi; det er tydeligvis fordi Sokrates i de sidste linjer i denne dialog ikke bare aftaler at mødes med Theodoros igen den følgende morgen (= *Sophisten*), men også er på vej hen til Stoa Basileus for at modtage Meletos' anklage, dvs. til det sted hvor vi møder ham i begyndelsen af *Euthyphron*. Heroverfor står så den dramatiske sammenhæng mellem *Theaitetos*, *Sophisten* og *Statsmanden*, som Thrasyllus placerer sammen i 2. tetralogi efter *Kratylos*. Sammenstillingen af *Kratylos* med *Sophisten* og *Politikos* kan hænge sammen med de karakteriserende adjektiver hvadenten de nu skyldes Thrasyllus eller er senere: alle tre dialoger kaldes 'logikos', og de er de eneste med det adjektiv i oversigten, men den forskellige rækkefølge hos Aristophanes og Thrasyllus tyder ikke på at der er nogen fast rækkefølge, og de sekundære titler hjælper os heller ikke til at forklare noget.¹³ Da *Theaitetos* kaldes 'peirastikos' er det rimeligt at anse tetralogierne for sammenstillinger hvor forskellige kriterier krydses.

13 Tarrant (s. 91ff) har en noget overspændt teori om at de karakteriserende adjektiver tyder på at Thrasyllus har haft et dramahistorisk element i tankerne med sin opstilling: 3 (tragedier) + 1 (satyrspil), men han kan kun opretholde denne teori ved at ændre nogle af de adjektiver som optræder i listen hos Diogenes. Men derfor kan Tarrant godt have ret i at tillægge Thrasyllus de sekundære titler som en fast bestanddel og muligvis de karakteriserende adjektiver. Og tetralogi-opstillingen kan godt være udtryk for en

Hvad der imidlertid er klart, er at hverken Aristophanes eller Thrasyllus har følt sig bundet af nogen autoriseret rækkefølge baseret på dramatisk sammenhæng eller oplysninger om Platons forfatterskab.¹⁴ Aristoteles (Pol. 1264 b 26) vidste at *Lovene* var et senere værk end *Staten*, og nogle kilder påstod at *Lovene* var ufuldendt ved Platons død og blev renskrevet eller redigeret af Philip fra Opous (DL 3. 37), der også skal have været forfatter til *Epinomis*. Men mens *Lovene* sammen med *Epinomis* optræder til sidst hos Thrasyllus, kunne Aristophanes placere dem midt i sin opstilling. Endvidere har ingen af dem opfattet de signaler Platon sender i begyndelsen af *Theaitetos* om sin fremstillingsform, og de anbringer dialoger der er i modstrid hermed, på en senere plads i opstillingen. Og endelig ser vi at mens inddragelsen af dialoger, hvis ægthed var eller er omstridt,¹⁵ måske nok var nødvendig for Thrasyllus (ellers kunne han ikke opstille 9 x 4 dialoger), kunne Aristophanes godt have fyldt sine trilogier ud med dialoger, som han undlod at inkludere uden at anse dem for uægte. På den anden side kunne Thrasyllus ikke have medtaget flere dialoger uden at ødelægge sit system. Men den omstændighed at flere dialoger end dem i tetralogi-opstillingen er blevet bevaret sammen med tetralogierne, og flere end dem der omtales som uægte hos Diogenes Laertios 3. 62 (og måske Thrasyllus) viser at der ikke var nogen fast kanon før sent i oldtiden.

Tegn på eksistensen af et Corpus Platonicum forstået som en samlet udgivelse kommer først med den mængde af kommentarer som vi møder i romersk kejsertid.

Selv om vi møder enkelte spor af kommentarvirksomhed allerede kort efter Platons død, ved vi faktisk ikke noget om kommentarer, forstået som selvstændige bøger (hypomnemata), i hellenistisk tid, selv ikke når det gælder Poseidonios' eller Eudoros' kommenterende bemærkninger til Platons *Timaios*. Egentlige kommentarværker møder vi først i 1. årh. e. Kr. med Plutarch og Onasandros,¹⁶ og muligvis den anonyme kommentar til *Theaitetos*. I det 2. årh. finder vi som kommentatorer til Platon Calvenus Taurus (*Timaios*), Attikos (*Timaios*, *Phaidros*), Harpokration fra Argos (24 bøgers Kommentar til Platon og et Platonleksikon), Severus (*Timaios*), Numenius (Er i *Staten*, *Timaios*?), Theon fra Smyrna (*Staten*, Matematiske emner der er nyttige i Platonlæsningen), Adrastus fra Aphrodisias (*Timaios*), Galen (*Timaios*) og en *Alkibiades*-kommentar (CPF III nr. 5). Theon skrev desuden et værk om i hvilken rækkefølge man skulle læse Platons værker, og Albinos' Prologos diskuterer samme emne, med kritik af netop Thrasyllus og Derkyllides - sidstnævntes

filosofisk plan, der kan føres tilbage til Thrasyllus. Mansfeld *Prolegomena* er mere skeptisk over for Thrasyllus' indsats.

14 Det er også værd at lægge mærke til at dialoger som vi anser for vigtige: *Symposion*, *Phaidros*, *Protagoras*, *Gorgias* eller *Menon* slet ikke optræder hos Aristophanes. Men sandt at sige ved vi ikke noget om formålet med hans inddeling.

15 Jf. Anterastai; selv om Thrasyllus tilsyneladende insisterede på at denne dialog var ægte, DL 9. 73, jf. Mansfeld *Prolegomena* s. 100.

16 Se Suda s.v. Onosandros 386, 3. 541 Adler.

omfattende behandling af Platons filosofi i 11 bind må høre hjemme i samme periode.¹⁷

Hvis disse kommentarer har været udarbejdet og anvendt på samme måde som andre antikke kommentarer, forudsætter de tilstedeværelsen af den tekst, som kommentaren er en kommentar til. I Plotins seminarer lod han kommentarer af Severus, Kronios, Numenius, Gaius, Attikos og flere andre forelæse for studenterne, inden han selv fremsatte sin tolkning af teksten (Porphyrios Vita Plotini 72-74). Denne aktivitet hed bl.a. *συνανάγνωσις* (synanagnôsis = sam-læsning), et ord der første gang forekommer hos Plutarch (Symp. 7. 2, 700 C). At dømme ud fra Anonymus in Theaetetus og Galens kommentar til *Timaios* er der ingen grund til at tvivle på at flertallet af disse kommentarer var løbende kommentarer, dvs. at de skulle anvendes samtidig med læsningen af originalteksten.

Theon fra Smyrnas bog om den rigtige rækkefølge af læsningen af Platons skrifter viser, sammen med både Albinos og Diogenes Laertios, at hele Platons forfatterskab var tilgængeligt: (DL 3.62) 'Nogle¹⁸ begynder som sagt læsningen med *Staten*, andre med Alcibiades Major,¹⁹ nogle med *Theages*,²⁰ andre med *Euthyphron*,²¹ atter andre med *Kleitophon*, med *Timaios*, eller med *Phaidros*.²² Andre begynder med *Theaitetos*, mens mange lader *Apologien* være indledningen.'²³ Diogenes Laertios' lange afsnit om Platons dialoger i 3. bog viser også at han forestillede sig at hans læsere kunne læse alle de Platon-dialoger de ville, og der findes to papyri fra det 2. årh. e. Kr., som tydeligt viser at Diogenes ikke var alene om at forudsætte at man kunne beskæftige sig med de platoniske dialoger.²⁴

Lad os nu vende tilbage til Thrasyllus' tetralogi-opstilling: vi kan se af Diogenes Laertios' Platonbiografi at denne opstilling har været ledsaget af nogle litteraturhistoriske bemærkninger og således var del af en fortløbende tekst. Ud over tetralogi-opstillingen ved vi at Thrasyllus har omtalt Platons forfædre og hans forhold til Pythagoras (T 19 + 21 Tarrant). Tilsvarende biografiske oplysninger og en tetralogi-opstilling har Thrasyllus ifølge Diogenes Laertios givet i forbindelse med Demokrit (T 18 a-c Tarrant), og her giver Diogenes omhyggeligt sin kilde, Thrasyllus' allerede citerede værk: Indledning til læsningen af Demokrits værker. Man kan spørge sig selv hvad formålet er med en indledning til og opstilling af de to filosofers værker? Med tanke på Andronikos' udgivervirksomhed af Aristoteles' hidtil ikke udbredte værker og hans

17 Muligvis også platonleksikografen Timaios.

18 Dvs Aristophanes.

19 Albinos - som også senerehen Iamblichos, Proklos og Plutarch fra Athen.

20 Således Theon. Bemærk at Plutarch skrev et værk om denne dialog.

21 Således Thrasyllus.

22 Vi ved ikke hvem der har foreslået dette, men DL 3.38 siger at der fandtes en tradition om at Phaidros var Platons første dialog, 'og faktisk er dialogens emne noget ungdommeligt. Dikaiarchos kritiserer dens stil som vulgær (= fr. 42 Wehrli med god kommentar).' Om nyplatonikernes syn på denne dialog, se nedenfor. Der var, kort sagt, ingen oplysninger i bogkataloger el. lign. om at Phaidros var Platons første dialog.

23 Albinus Prologos Kap. 4 tilføjer Platons breve som forslag til indledningslæsning.

24 P.Oxy 3219 og en papyrus i Firenze udgivet af V. Bartoletti i *Mélanges E. Tisserant I*, Studi e Testi 231, Vatikanet 1964, 25-30.

lange afhandling om Aristoteles i det 1. Årh. f. Kr., er det vanskeligt at nå nogen anden konklusion end at Thrasyllus har været involveret i et tilsvarende projekt omkring Demokrit og Platon. Når vi ser på den hektiske publikationsaktivitet omkring Platon og hans dialoger i den efterfølgende periode og på anvendelsen af så at sige alle de dialoger, der er indeholdt i Thrasyllus' bibliografi, i det 2. årh. e. Kr.,²⁵ og når vi lægger mærke til at de fleste citater fra Demokrits værker netop forekommer i tekster fra slutningen af 1. til midten af 3. årh. e. Kr., er det fristende at konkludere at de to filosofers tekster for nyligt er blevet tilgængelige i nye udgaver.

Da det er vanskeligt at forestille sig en egentlig samlet udgave af Platon eller nogen anden forfatter i stil med Oxfordudgavens fem nydelige Platonbind, er det klart at tetralogi-opstillingen netop er et redskab til hvordan man skal ordne alle sine ruller med Platons og Demokrits dialoger - og i hvilken rækkefølge man skal læse dem. Det er karakteristisk at Thrasyllus opstiller Demokrits etiske skrifter i de første to tetralogier, selv om Demokrit af alle andre i oldtiden regnes for en fysisk orienteret filosof.

(DL 9.46) 'Thrasyllus har lavet en katalog over Demokrits bøger, arrangeret i tetralogier, ligesom han gjorde med Platons:

Etiske skrifter:

Pythagoras

Om den vises holdning til tilværelsen

Om forholdene i Hades

Tritogeneia (fordi de tre ting, der omfatter alt menneskeligt, opstår fra hende)

Om mandsmod eller Om ARETE

Amaltheas horn

Om sindsro [EUTHYMIA]

Etiske afhandlinger; for værket Om velvære findes ikke.'²⁶

Man kan sige at disse skrifter ligesom den første tetralogi hos Platon beskriver hvilke kvaliteter en filosofers liv skal have. Der er hverken i Demokrit- eller Platon-bibliografien noget indlysende forsøg på at fastlægge en biografisk eller en historisk korrekt rækkefølge i forfatterskabet.

25 Se f. eks. den kortfattede oversigt i Ph. De Lacy: 'Plato and the Intellectual Life of the Second Century A.D.', i G. W. Bowersock, *Approaches to the Second Sophistic*, University Park, PA 1974, 4-10.

26 At Pythagoras er anbragt først svarer godt til Thrasyllus' pythagoræiske tilbøjeligheder, jf. også 9.38, og titlen på værk nr. 2 ser betænkelig hellenistisk ud i sin formulering; den forklarende parentes efter Tritogeneia peger også i retning af en ideologisk baseret redaktion af Demokrit-tetralogierne. Den afsluttende bemærkning ser ud til at antyde at disse 8 værker er alt hvad Thrasyllus kunne finde af Demokrits etiske værker, dvs at han havde adgang til de værker som han klassificerede. Både Tarrant og Mansfeld giver udmærkede gennemgange af Thrasyllus' Demokrit-katalog.

Set fra den middelalderlige overleverings historie må det være klart at Thrasyllus har haft en afgørende indflydelse på, eller måske snarere har skabt, Corpus Platonicum. Der var dog også andre udgaver end Thrasyllus' i omløb, eller i det mindste blev hans udgave ikke nødvendigvis betragtet som autoritativ i den efterfølgende periode. Der har ifølge Galen²⁷ i det 2. årh. e. Kr. været en udgave i omløb, som kaldtes 'attikiana' eller noget lignende.²⁸ Hvad dette navn hentyder til, ved vi ikke, men der findes henvisninger til tilsvarende udgaver af Demosthenes og Aischines, og det er derfor helt usandsynligt at der er tale om henvisning til udgaver af Ciceros ven Atticus eller til platonikeren Attikos. Galen foretrækker den læsemåde i *Timaios* 77 C der findes i netop den udgave, og den stemmer overens med den middelalderlige overlevering, men Galen kender en anden læsemåde fra andre kopier. Nu kan man sige at der her er tale om en enkelt dialog, og at det altså ikke beviser noget om andre udgaver af Platons samlede værker, ikke mindst fordi netop *Timaios* var en af de mest citerede og kommenterede dialoger og altså må have eksisteret i flere forskellige afskrifter eller udgaver. John Dillon²⁹ har vist at der fra det 2. årh. og fremefter var en livlig diskussion af forskellige læsemåder i *Timaios* og andre dialoger, og at der i nogle tilfælde kan findes ideologisk grunde til at man har foretrukket varierende læsemåder. Det er naturligvis ikke noget bevis på at tekstvarianterne har eksisteret i de foreliggende udgaver, endsige at der har foreligget forskellige udgaver af Platons værker som helhed, men det viser at man ikke har haft en enkelt udgave der er blevet anset for autoriseret.

Når vi kommer til den nyplatoniske skole fra og med Iamblichos ser situationen anderledes ud, hvilket vi især kan se af den anonyme Prolegomena fra det 6. årh.³⁰ Et af de punkter som man indledte Platonundervisningen med, var netop dialogernes rækkefølge (kap. 24-26): vi får at vide at der er to forskellige metoder til at bestemme rækkefølgen, *enten* a) den kronologiske, som igen kan betyde såvel kronologien i Platons liv som de kronologiske oplysninger vi får om de personer der optræder i dialogerne, *eller* b) tetralogi-opstillingen.

Kronologien i Platons forfatterskab behandles kort: *Phaidros* placeres som den tidligste dialog fordi Platon her diskuterer om man bør skrive bøger eller ej: 'hvorledes kunne han skrive nogen bog før denne når han i den er i tvivl om man bør skrive bøger? Og desuden fordi Platon i den dialog anvender dithyrambisk stil, som om han endnu ikke var holdt op med at lave dithyrambiske digte.' *Lovene* regnes for Platons sidste værk, fordi han skulle have efterladt det i ikke-færdigredigeret stand.

Kronologien ifølge de optrædende personer afhandles endnu kortere: *Parmenides* er den første dialog fordi Sokrates der er ung, mens *Theaitetos* er den sidste fordi den foregår efter Sokrates' død.

27 H. O. Schröder, *Galenii in Platonis Timaeum commentarii fragmenta*, Berlin 1934 [Corpus Medicorum Graecorum Suppl. 1] 13, 3-7.

28 Der findes en udmærket artikel om dette udtryk i *RE* s.v.

29 J. Dillon: 'Tampering with the Timaeus: Ideological Emendations in Plato, with special Reference to the Timaeus,' *American Journal of Philology* 110 (1989) 50-72.

30 Se *Prolégomènes à la Philosophie De Platon. Texte établi par L. G. Westerink et traduit par J. Trouillard avec la collaboration de A. Ph. Segonds*, Paris 1990.

Hovedparten af diskussionen af dialogernes rækkefølge drejer sig om tetralogi-opstillingen: Vi kender ikke kilden, men da der henvises til parallellen til de dramatiske tetralogier, kommer vi i sidste instans tilbage til Thrasyllus. Tallet 36 omtales og det påpeges at dette tal forudsætter at *Epinomis* regnes for ægte, mens Proklos har givet to grunde til at anse denne dialog for uægte: dels Lovenes ufærdige tilstand på grund af Platons død, dels en astronomisk uensartethed i forhold til andre dialoger. Den 1. tetralogi opregnes, men nu med begrundelse i det biografiske forløb fra anklage til henrettelse. De der sætter *Euthyphron* først påstår at Brevene er skrevet sidst med den begrundelse at *Euthyphron* handler om Sokrates' liv, mens Brevene handler om Platons eget liv, dvs. Platons startpunkt svarer til hans slutpunkt.³¹ *Prolegomena* kritiserer derpå tetralogi-opstillingen fordi den ikke passer til den dramatiske tetralogis 3 tragedier plus et mere lystigt satyrspil, og fordi dialogerne i 1. tetralogi ikke har samme formål (hvilket dramaerne påstås at have haft).

Forfatteren går nu videre til den ifølge ham ægte rækkefølge og udskiller de uægte dialoger: *Sisyphos*, *Demodokos*, *Alkyon*, *Eryxias* og *Definitionerne*; resultatet bliver 36 dialoger, som hos Thrasyllus, men interessant nok nævnes de syv andre uægte dialoger omtalt hos Diogenes ikke. Var de allerede forsvundet fra Platon-samlingen? På den anden side omtales heller ikke den i de middelalderlige håndskrifter overleverede *Om det refærdige*.³² Derpå får vi at vide, at Proklos anså *Epinomis* for uægte og udskilte *Staten*, *Lovene* og Brevene, så at der bliver 32 dialoger tilbage.³³ Forfatteren ser ud til at tage afstand fra Proklos' synspunkter og lægger Lovenes 12 bøger og Statens 10 til de 32. I stedet for at diskutere disse 32 dialogers rækkefølge, giver forfatteren op og gentager hvad Iamblichos har sagt om sin opstilling af 10 + 2 dialoger som undervisningsprogram for studiet af Platon.

Der er et eller andet galt med denne diskussion af *Staten*, *Lovene* og Brevene, for Proklos har anvendt *Lovene* som det sidste ægte Platonskrift til at bevise at *Epinomis* er uægte, og der er overleveret en samling essays om *Staten* fra Proklos' hånd. Måske har forfatteren til *Prolegomena* misforstået noget, måske skyldes hans synspunkt at han har vidst at *Staten* og *Lovene* ikke var en del af det almindelige undervisningsprogram. Muligvis ligger der et forsøg på at få Platon og Plotin til at have skrevet det samme antal værker, nemlig 54 - hvilket endnu engang kan tages som udtryk for hvor arbitrært antikke kilders syn på fortidens forfatterskaber kan være.

Det afgørende er at hele diskussionen om Platons værker nu ser ud til at foregå på baggrund af Thrasyllus' tetralogier, selv om man kan være kritisk over for hans opstilling og lade være med at følge den.

Hvad kan vi nu lære heraf? For det første at man i oldtiden så godt som intet vidste om Platons forfatterskab set som en helhed. For det andet at

³¹ Dette kan minde om Albinos' sammenligning af platonlæsningen med en cirkel i Prologos kap. 4.

³² Oversat af Chr. Gorm Tortzen i Klassikerforeningens Meddelelser 153 (1994) 52-57.

³³ *Staten* og *Lovene* udskilles fordi de består af flere 'logoi', hvad det så end betyder, og ikke er skrevet i dialogform, Brevene på grund af deres simple stil.

man fra tidlig tid har placeret ægte og uægte, hvis vi hermed mener 'ikke skrevet af Platon', sammen. For det tredje at den overleverede samling af Platondialoger, Corpus Platonicum, sandsynligvis var et meget anvendeligt redskab i studiet af Platon, men at det i sig selv intet har at gøre med Platon: sammenhængen i tetralogierne skyldes helt andre kriterier end dem vi normalt anvender ved studiet af filosofiske og litterære tekster. Den middelalderlige overlevering beviser at Thrasyllus' inddeling i tetralogier på et eller andet tidspunkt er blevet normgivende for Platonudgaver. For det fjerde at der i oldtiden ikke var noget forsøg på at se en udvikling i biografisk forstand i Platons forfatterskab og dermed hans filosofiske tankegang.

På denne baggrund er det klart at vor inddeling af Platons forfatterskab i ungdoms-, manddoms- og alderdomsdialoger, og vort ønske om at placere såkaldt sokratiske dialoger i Platons ungdom, er udtryk for en moderne opfattelse af hans forfatterskab. Eller måske snarere en romantisk opfattelse, for organismetanken om tingenes ensrettede udvikling, som ikke tillader en at vende tilbage til et tidligere stadium, stammer jo herfra. Man skulle tro at organismetanken stred mod en anden romantisk idé, nemlig om kunstnerens originalitet, som man skulle forvente ville gøre ham i stand til at udforme sin produktion præcis som han vil når han vil, men kombinationen af de to synspunkter har frembragt en næsten stereotyp overbevisning om at den originale kunstner aldrig gentager sig selv. Der er god grund, allerede set ud fra et overleveringshistorisk synspunkt, til at bifalde Julia Annas formulering: 'We can readily find in Plato continuing preoccupation with certain themes; but to build a system of Platonic doctrines is to do what he never did. He never commits himself *in propria persona* to any of the doctrines commonly thought of as Platonic; still less does he tell us which of the ideas he discusses are most basic for him and what their relationships are. There are dangers also in trying to go behind the elusive dialogue form to a supposedly more solid historical development of Platon's thought and personality.'³⁴

34 Julia Annas in Boardman/Griffin/Murray, *Oxford History of the Classical World* (Oxf. 1986) s. 239. - Denne artikel er en let revideret udgave af et foredrag holdt på Platonselskabets symposium i Helsingfors juni 1999.

Trilogier/Tetralogier

Aristophanes *Thrasyllos*

Staten Timaios Kritias	Euthyphron Apologien Kriton Phaidon	peirastikos ethikos ethikos ethikos	om det hellige — om hvad man bør gøre om sjælen
Sophisten Politikos Kratylos	Kratylos Theaitetos Sophisten Politikos	logikos peirastikos logikos logikos	om korrekt brug af ord om erkendelse om det værende om kongedømme
Lovene Minos Epinomis	Parmenides Philebos Symposion Phaidros	logikos ethikos ethikos ethikos	om former om nydelse om det gode om kærlighed
Theaitetos Euthyphron Apologien	Alkibiades I Alkibiades II Hipparchos Anterastai	maieutikos maieutikos ethikos ethikos	om menneskets natur om bøn den begærlige om filosofi
Kriton Phaidon Breve	Theages Charmides Laches Lysis	maieutikos peirastikos maieutikos maieutikos	om filosofi om mådehold om mod om venskab
	Euthydemos Protagoras Gorgias Menon	anatreptikos endeiktikos anatreptikos peirastikos	eristisk sofister om retorik om arete
	Hippias I Hippias II Ion Menexenos	anatreptikos anatreptikos peirastikos ethikos	om det smukke om det usande om Iliaden gravtale
	Kleitophon Politeia Timaios Kritias	ethikos politikos physikos ethikos	protreptisk om det retfærdige om naturen atlantisk samtale
	Minos Lovene Epinomis Breve	politikos politikos politikos ethikai	om loven om lovgivning natligt møde eller filosofien —